

07.03 Τραγούδια και σίχοι

Στο μάθημα αυτό θα μιλήσουμε για:

- α) τον τονισμό των μονοσύλλαβων λέξεων.
- β) τα Θηλυκά ουσιαστικά σε -ια και -εια.

Λίγα λόγια για τα ποιήματα

Αν όλα τα παιδιά της γης

Στο ποίημά του αυτό ο Γ. Ρίτσος αναφέρει ότι, αν όλα τα παιδιά του κόσμου, ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνικότητα ή τη φυλή τους, έμπαιναν κάποια μέρα στη σειρά, πιάνονταν απ' τα χέρια κι έστηναν χορό, τότε θα σχηματιζόταν ένας κύκλος που θ'

Κύριο Θέμα: Ο κόσμος των παιδιών μέσα από σίχους τραγουδιών.

αγκάλιαζε ολόκληρη τη Γη. Και αν τα παιδιά κατάφερναν να «παρασύρουν στον χορό τους αυτό και τους μεγάλους, κάνοντάς τους να ξεχάσουν τις καθημερινές ασχολίες και τα προβλήματά τους, τότε ο κύκλος αυτός θα μεγάλωνε κι άλλο και θα τύλιγε δυο φορές τη Γη. Και τότε, καθώς όλοι οι άνθρωποι θα στέκονταν πλάι πλάι χορεύοντας, ενωμένοι και αδελφωμένοι, όλη η φύση θα αναγεννιόταν, θα ερχόταν η Άνοιξη, και όλα τα πλάσματά της θα έμπαιναν κι αυτά στον χορό των ανθρώπων, και ο κύκλος θα μεγάλωνε τόσο, που θα αγκάλιαζε πλέον τρεις φορές τη Γη.

Ο ποιητής, λοιπόν, φαίνεται να πιστεύει πως τα παιδιά έχουν τη δύναμη να αλλάξουν τον κόσμο, να ενώσουν όλους τους ανθρώπους, να δημιουργήσουν έναν καλύτερο, πιο χαρούμενο κι ευτυχισμένο κόσμο.

Τα μικρά παιδιά

Στο τραγούδι αυτό, η Αρλέτα μιλάει με ιδιαίτερη τρυφερότητα για τα μικρά παιδιά που γι' αυτήν αντιπροσωπεύουν τις ελπίδες των μεγάλων για ένα καλύτερο μέλλον. Η στιχουργός, λοιπόν, παρουσιάζει τον αθώο και όμορφο κόσμο των παιδιών που παίζουν ανέμελα μπερδεύοντας τα λόγια τους και μιλώντας με νοήματα μέσα σε κήπους και χώματα, και με τη φαντασία τους έχουν τη δύναμη να μεταμορφώνουν απλά πράγματα (ένα φύλλο, μια μέλισσα, ένα τόπι, μια βέργα, δυο κουτιά σπέρτων) σε οτιδήποτε θέλουν αυτά: σε

πράγματα που τους δίνουν χαρά, που τα κάνουν να ονειρεύονται και να ταξιδεύουν ως την άκρη της Γης.

Μια βραδιά στο Πόρτο Λίλι

Στο ποίημα αυτό, η Μ. Κριεζή φαίνεται να θυμάται με νοσταλγία μια ζεστή καλοκαιρινή βραδιά σ' ένα παραθαλάσσιο μέρος, στο Πόρτο Λίλι, όπου τα δρομάκια πλημμυρίζουν οι ήχοι από κιθάρες, μαντολίνα και βιολιά, σαν να γινόταν γιορτή, και οι φίλοι τους έκαναν βαρκάδα κάτω από το ολόγιομο φεγγάρι. Και η στιχουργός φέρνει στον νου της την εικόνα της προκουμαίας εκείνη τη βραδιά, με τ' αστέρια να λάμπουν και τα μπαλόνια να αιωρούνται στον ουρανό, τα τρεχαντήρια αραγμένα στο λιμάνι και τα τριζόνια να χαλούν τον κόσμο με το «τραγούδι» τους.

Η γραμματική του μαθήματος

Ο τονισμός των μονοσύλλαβων λέξεων

Γενικά, σύμφωνα με τους κανόνες του μονοτονικού συστήματος, τόνο παίρνουν όλες οι λέξεις που έχουν δύο ή περισσότερες συλλαβές, ενώ οι μονοσύλλαβες λέξεις δεν τονίζονται.

Εξαιρούνται και τονίζονται	
α) ο διαχωριστικός (ή διαζευκτικός) σύνδεσμος ή.	Διάλεξε: ή εγώ ή εσύ. Θα μείνεις ή θα φύγεις ;
β) οι λέξεις πού και πώς: - όταν είναι ερωτηματικές και βρίσκονται είτε σε ευθείες ερωτήσεις είτε σε πλάγιες ερωτήσεις. - όταν χρησιμοποιούνται σε επιφωνηματικές φράσεις όπως: πού και πού. πώς και πώς. αραιά και πού, από πού κι ως πού, πού να σου τα λέω.	- Πού πας; / Πώς είσαι: (ευθείες ερωτήσεις) - <i>Με ρώτησε πού πήγαινα και πώς ήμουν.</i> (πλάγιες ερωτήσεις) <i>Πού να το 'ξερα!</i> - <i>Πηγαίνω πού και πού να τον δω.</i> - <i>Περιμένω πώς και πώς τις διακοπές.</i>
γ) οι αδύνατοι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών (μου, σου, του, της, μας, σας, τους), όταν κατά την ανάγνωση υπάρχει	Ο παππούς μου χάρισε ένα βιβλίο. (= ο παππούς χάρισε σ' εμένα),

περίπτωση να τις μπερδέψουμε με κτητικές αντωνυμίες και να τις προφέρουμε μαζί με τη λέξη που προηγείται.	ενώ Ο παππούς μου χάρισε ένα βιβλίο στον Γιάννη. (=Ο δικός μου παππούς»)
---	--

Παρατηρήσεις

- Κάποτε τονίζονται τα μόρια να και θα πριν από τους ρηματικούς τύπους μπω, βγω, βρω, 'ρθω, όταν τα προφέρουμε δυνατότερα.
- π.χ. να μπω (προφέρεται πιο δυνατά το μπω) - νά μπω (προφέρεται πιο δυνατά το . - βγω θά βγω κ.λπ.
- Θεωρούνται μονοσύλλαβες και δεν τονίζονται οι λέξεις με δυο φωνήεντα η δίψηφα φωνήεντα που προφέρονται μαζί, σε μια συλλαβή. Π.χ. ποιος, ποια, ποιο, γεια, γιος, δυο, μια, (το) βιος κ.ά.
- Ωστόσο, από τις λέξεις αυτές: οι μια, δυο μπορούν να τονιστούν, οπότε γίνονται δισύλλαβες: μία, δύο.
- ορισμένες τις συναντάμε και τονισμένες, αλλά τότε είναι δισύλλαβες και έχουν διαφορετική σημασία. Π.χ. το βιος (= η περιουσία) - ο βίος (= η ζωή)
- ποιον (ερωτηματική αντωνυμία) το ποιόν (= ο χαρακτήρας ενός ανθρώπου [ουσ.]).

Θηλυκά ουσιαστικά σε -ια και -εια

Στη γλώσσα μας υπάρχουν πολλά θηλυκά ουσιαστικά με τις ομόηχες καταλήξεις -ια. (-ία και -ιά) και -εια (-εία και -ειά) και, όπως είναι φυσικό, μας δυσκολεύουν ιδιαίτερα στην ορθογραφία τους. Για να μην κάνουμε, λοιπόν, λάθη σ' αυτά, πρέπει να γνωρίζουμε ότι η ορθογραφία τους εξαρτάται γενικά από τις λέξεις από τις οποίες παράγονται (προέρχονται). Έτσι:

Σε -ια (με ι) λήγουν:	
Τα παροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που προέρχονται από αρσενικά ουσιαστικά ή επίθετα σε -ος.	αεροπόρος → αεροπορία, αρχηγός → αρχηγία, σοφός → σοφία, δύσκολος → δυσκολία
Τα παροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που	δοκιμάζω → δοκιμασία, εικάζω → εικασία,

προέρχονται από ρήματα α' συζυγίας σε - άζω και β' συζυγίας (σε - ώ)	αδικώ → αδικία, συνομιλώ → συνομιλία
Τα παροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που λήγουν στη δίφθογγο - ιά , κάποια από τα οποία προέρχονται από ρήματα β' συζυγίας (σε - ώ).	Αρρώστια, ζήλια, φτήνια, συμπονώ → συμπόνια, καταφρονώ → καταφρόνια, καταντώ → κατάντια
Τα παροξύτονα σύνθετα θηλυκά ουσιαστικά που λήγουν σε - λογία (από το ρ. λέγω).	φιλολογία, θεολογία, φορολογία, φρασεολογία, ακριβολογία κ.ά.
Τα οξύτονα θηλυκά ουσιαστικά (Εξαιρούνται όσα προέρχονται από ρήματα σε -εύω, π.χ. δουλεύω — δουλειά).	βραδιά, γειτονιά, παραξενιά, ελιά, μηλιά, κερασιά, ροδακινιά (γενικά τα ονόματα δέντρων).
Τα προπαροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που παράγονται από αρσενικά σε -τής και λήγουν σε - τρία	αθλητής → <i>αθλήτρια</i> , φοιτητής → φοιτήτρια, γυμναστής → γυμνάστρια

Σε -εια (με ει) λήγουν:	
Τα οξύτονα και παροξύτονα ουσιαστικά που προέρχονται από ρήματα σε -εύω	παντρεύω → <i>παντρεία</i> , γιατρεύω → <i>γιατρεία</i> ληστεύω → <i>ληστεία</i> . παιδεύω → <i>παιδεία</i> → α
Τα προπαροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που προέρχονται από ρήματα σε -ώ (β συζυγίας)	βοηθώ → <i>βοήθεια</i> , ωφελώ → <i>ωφέλεια</i> , προσπαθώ → <i>προσπάθεια</i> , καλλιεργώ → <i>καλλιέργεια</i>
Εξαιρούνται και λήγουν σε -οια (με οι) τα ουσιαστικά <i>άγνοια</i> (από το αγνώ) και <i>σύμπνοια</i> (από το <i>συμπνέω</i>) καθώς και τα σύνθετα συγγενικά των λέξεων <i>νους</i> και <i>ρους</i> (από τα αντίστοιχα ρήματα <i>νοώ</i> και <i>ρέω</i>), π.χ. <i>εννοώ</i> → <i>έννοια</i> , <i>μετανοώ</i> → <i>μετάνοια</i> , <i>παρανοώ</i> → <i>παράνοια</i> , <i>απορρέω</i> → <i>απόρροια</i>	
Τα παροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που	ευθύς → <i>ευθεία</i> , οξύς → <i>οξεία</i> , πλατύς →

προέρχονται από επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ	πλατεία
Τα προπαροξύτονα θηλυκά ουσιαστικά που προέρχονται από επίθετα σε -ης, -ης. -ες	αμελής → αμέλεια, ευγενής → ευγένεια, απαθής → απάθεια, συνεπής → συνέπεια